

Sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen osallisuus Euroopassa – tärkeitä tietoja ja lukuja

Euroopan komissio julkaisee tänään vuosikatsauksensa jäsenvaltioidensa yhteiskunnallisista suuntauksista lähtökohtanaan EU:n sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden strategian yhteiset tavoitteet¹. Esitämme tässä yhteenvedon katsauksesta².

- Eurooppalaisista 16 % oli köyhyysvaarassa vuonna 2006.
- Huolimatta työmarkkinoilla tapahtuneesta yleisestä edistyksestä 9,3 % työkäisistä aikuisista elää työttömissä kotitalouksissa ja 8 % työssäkäyvistä köyhyysrajan alapuolella.
- Tulonsiirrot vähentävät köyhyysriskiä EU:ssa keskimäärin 38 %:lla, mutta niiden vaikutus vaihtelee alle 10 %:sta lähes 60 %:iin eri puolilla EU:ta.
- Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste nousi 45 %:iin vuonna 2007, kun se oli 37 % vuonna 2001.
- Nykyiset eläkejärjestelmät ovat yleisesti vähentäneet ikääntyneiden köyhyyttä, mutta yksin asuvilla ikääntyneiden naisten (28 %) köyhyysriski on paljon suurempi kuin yksin asuvien miesten (20 %).
- Yhä suurempi osuus eläkeläisten tuloista kertynee tulevaisuudessa yksityisistä eläkevakuutuksista.
- Naisten elinajanodote on tällä hetkellä 82 vuotta ja miesten 76 vuotta. Naisten odote on kasvanut viimeisten 20 vuoden aikana neljällä vuodella ja miesten viidellä vuodella.
- Euroopan maiden välillä naisten elinajanodote vaihtelee kahdeksalla vuodella, miesten 13 vuodella.
- Terveystieteiden tutkimukset ovat kasvaneet kaikkialla EU:ssa viimeisten 20 vuoden aikana. Nykyään niiden osuus on joissakin maissa yli 10 % bruttokansantuotteesta, toisissa alle 6 %.

Yhteiskunnallinen osallisuus

Kuinka monta eurooppalaista elää köyhyydessä?

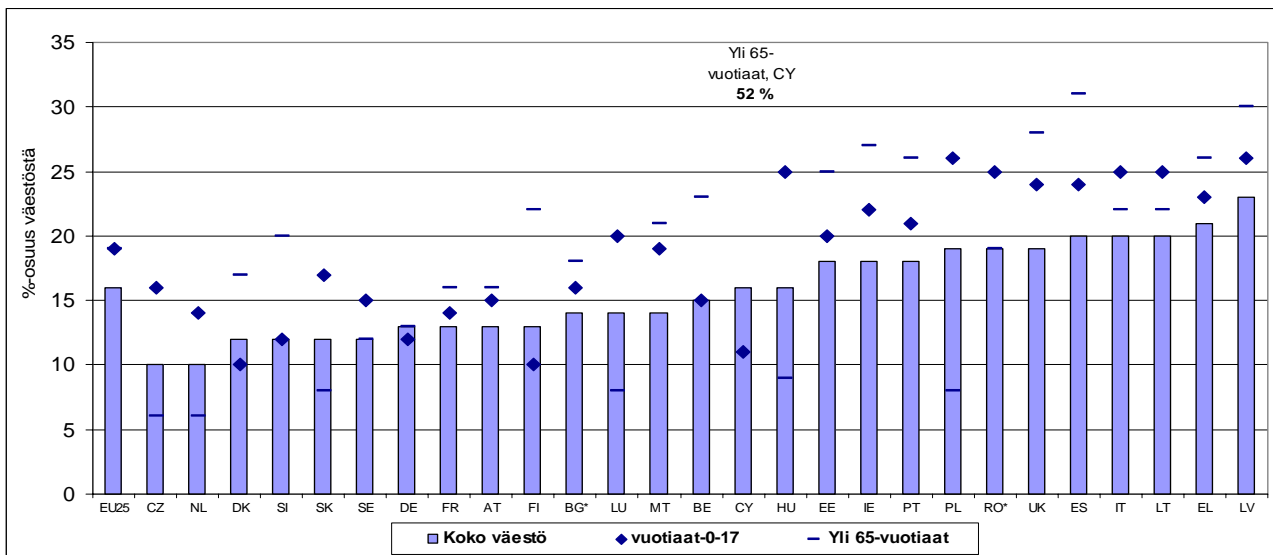
Vuonna 2006 EU27-maiden kansalaisista 16 % eli köyhyysrajan alapuolella, kun raja määritellään 60 %:ksi kotimaan mediaanituloista. Tilanne vaikeuttaa luultavasti heidän mahdollisuuksiensa osallistua täysipainoisesti yhteiskuntaan. Tämä luku vaihtelee Tšekin tasavallan ja Alankomaiden 10 %:sta Kreikan ja Latvian 21–23 %:iin.

¹ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/the_process_en.htm

² EU:n sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden strategian yhteisten tavoitteiden seuranta, komission henkilöstön työasiakirja. Katso http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/omc_monitoring_en.pdf

Lasten köyhyysriski on usein suurempi kuin muun väestön (19 % EU27-maissa). Tämä koskee useimpia maita, lukuun ottamatta Pohjoismaita, Kreikkaa, Kyprosta ja Sloveniaa. Lasten köyhyyteen vaikuttavat eniten vanhempien työtilanne ja valtion tukien, kuten toimeentulotuen ja lastenhoito- ja muiden palveluiden, tehokkuus. Tämä koskee selvästi varsinkin yksinhuoltajia, joiden köyhyysriski on 32 %.

Kuva 1: Köyhyysriski EU-maissa (%), yleinen ja lasten tilanne, 2006

Lähde: EU-SILC (2006); verovuosi 2005, paitsi Yhdistyneessä kuningaskunnassa verovuosi 2006 ja Irlannissa (liukuva verokausi 2005–06); Bulgaria: Kansallinen kotitaloustutkimus 2006.

”Köyhien” ihmisten elintaso vaihtelee suuresti eri EU-maiden välillä. Baltian maissa, Unkarissa, Puolassa ja Slovakiassa köyhyysvaarassa olevat ihmiset elävät alle 200 eurolla kuukaudessa, kun taas Tanskassa, Irlannissa, Luxemburgissa, Suomessa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa köyhyysraja on 900 euroa kuukaudessa. Kun otetaan huomioon elinkustannusten erot (ostovoimalla mitatut arvot), köyhyysvaarassa olevien ihmisten kuukausitulot vaihtelevat ostovoimaparieteettina mitattuna 230 eurosta 890 euroon (ja Luxemburgin 1 400 euroon). Näin ollen rikkaimmissa EU-maissa elävien köyhien elintaso on 3,5 kertaa korkeampi kuin köyhimmässä maissa elävillä.

Ovatko työmarkkinoiden parannukset edistäneet yhteiskunnallista osallisuutta?

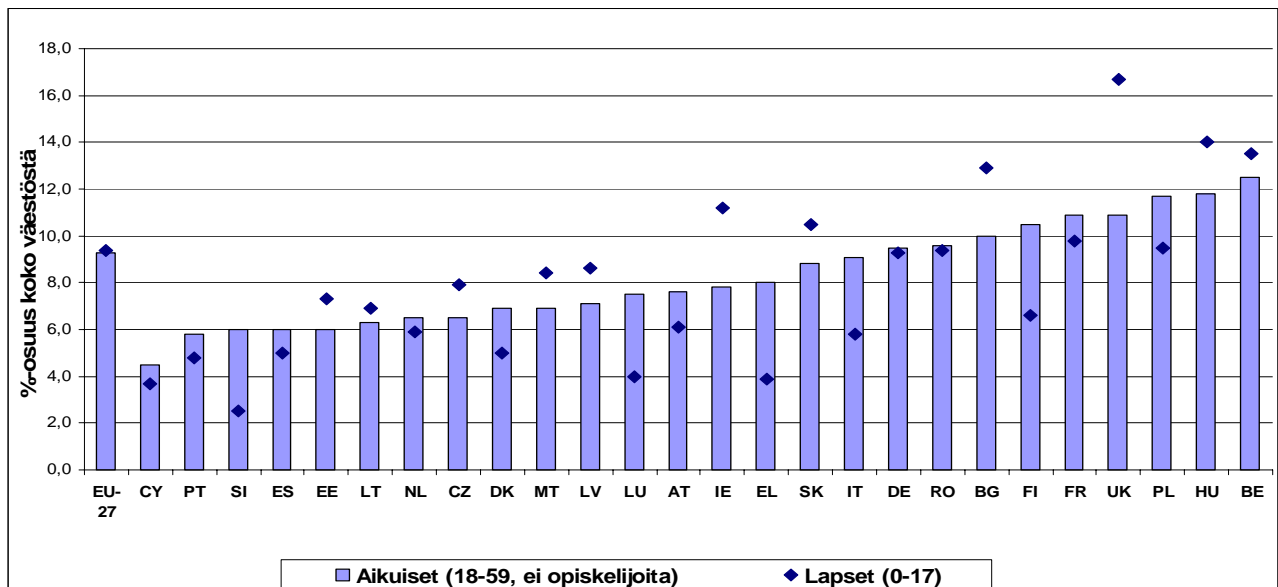
Vuoden 2000 jälkeen työmarkkinoilla havaitut parannukset ovat vaikuttaneet EU:ssa keskimäärin rajallisesti pahiten syrjäytyneisiin ihmisiin. Työttömissä kotitalouksissa elävien henkilöiden määrä on pysynyt suurena viimeaikaisista parannuksista huolimatta. Työssäkäyvien köyhyys on kasvava huoli useissa jäsenvaltioissa, samoin kuin maahanmuuttajien pääsy työmarkkinoille.

Kuinka monta eurooppalaista elää työttömissä kotitalouksissa?

Vuonna 2007 lähes 9,3 % EU27-maiden työkäisistä aikuisista (18–59-vuotiaat, ilman opiskelijoita) asui taloudessa, jossa kenelläkään ei ollut palkkatyötä. Luku vaihteli Kyproksen 4,5 %:sta Belgian, Ranskan, Unkarin, Puolan ja Yhdistyneen kuningaskunnan yli 11 %:iin. Keskimäärin saman verran lapsia eli työttömissä kotitalouksissa – EU27-maissa 9,4 % vuonna 2007. Silti työttömyys koettelee lapsiperheitä joissakin maissa muita enemmän. Työttömissä kotitalouksissa asuvien lasten osuus vaihtelee suuresti jäsenvaltiosta toiseen – Slovenian 2,5 %:sta Yhdistyneen kuningaskunnan 16,7 %:iin. Työttömässä taloudessa eläminen heikentää sekä lapsen nykyisiä elinoloja että kehittymismahdollisuuksia sopivan esikuvan puuttuessa.

Työmarkkinoiden yleiset parannukset ovat alkaneet hyödyttää työttömissä kotitalouksissa eläviä vasta viimeisen kahden vuoden aikana EU:ssa keskimäärin (-0,9 % vuosina 2005–2007). On liian varhaista arvioida, onko tapahtunut vähennys kestävä ja merkittävä. Nämä parannukset eivät vielä koske samassa määrin lapsiperheitä, koska työttömissä kotitalouksissa elävien lasten osuus väheni vain 0,3 % vuosina 2005–2007.

Kuva 2: Työttömissä kotitalouksissa elävät aikuiset ja lapset, 2007

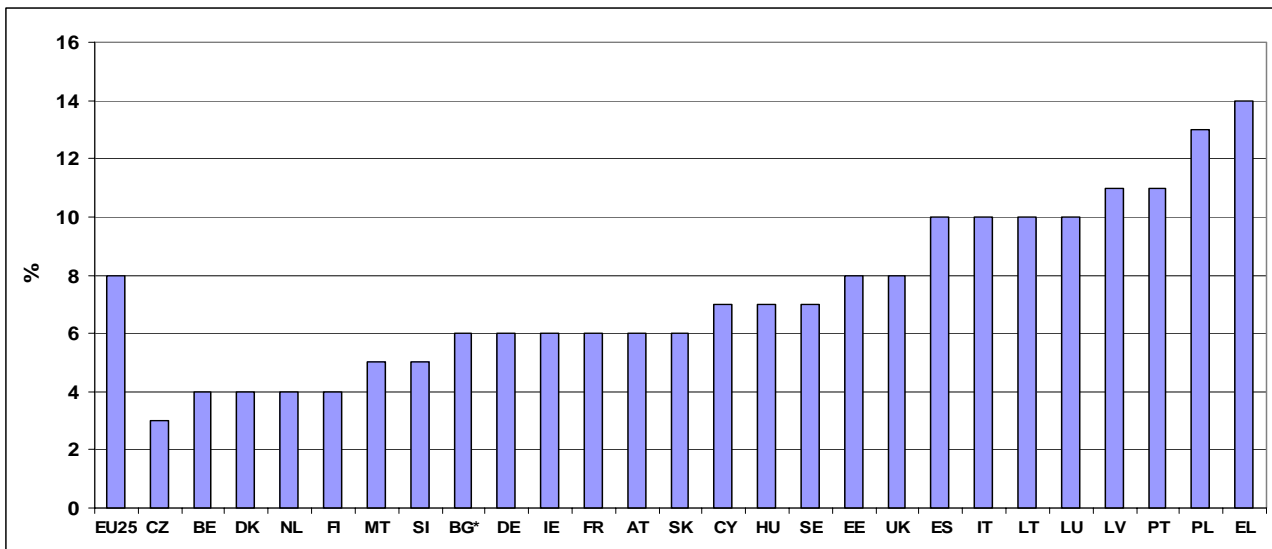

Lähde: Eurostatin työvoimatutkimus, kevään tulokset, Ruotsin tiedot puuttuvat

Entä työssäkävien köyhyys?

Työssäkäynti ei aina suojaa ihmisiä köyhyyseriskiltä. Vuonna 2006 EU25-maiden (18 vuotta täyttäneistä) työntekijöistä 8 % eli köyhyyserajan alapuolella, mikä haittasi heidän täysipainoista yhteiskunnallista osallistumistaan. Tämä luku vaihteli Tšekin tasavallan, Belgian, Tanskan, Alankomaiden ja Suomen alle 4 %:sta Puolan 13 %:iin ja Kreikan 14 %:iin. Työssäkävien köyhyys liittyy mataliin palkkoihin, heikkoon ammattitaitoon, epävarmisiin työpaikkoihin ja usein vastentahtoiseen osa-aikatyöhön. Se liittyy myös työntekijän perhemuotoon ja kotitalouden muiden jäsenten taloudelliseen asemaan. Esimerkiksi lapsiperheissä yhden palkansaajan perhemalli ei riitä enää torjumaan köyhyyseriskiä.

Kuva 3: Työssäkävien köyhyys: 18 vuotta täyttäneiden työssäkävien köyhyysriski, 2006

Lähde: EU-SILC (2006); verovuosi 2005, paitsi Yhdistyneessä kuningaskunnassa verovuosi 2006 ja Irlannissa liukuva verokausi 2005–06); Bulgaria: Kansallinen kotitaloustutkimus 2006, Romanian tiedot puuttuvat

Entä maahanmuuttajien tilanne työmarkkinoilla?

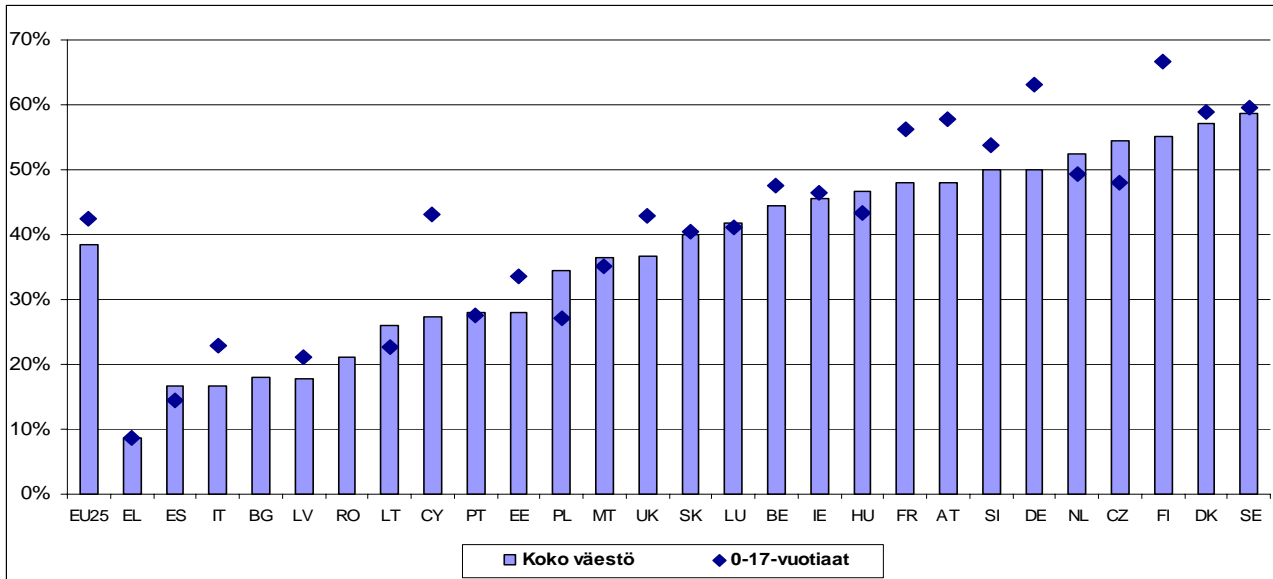
Vuonna 2007 EU:n ulkopuolella syntyneiden maahanmuuttajien työllisyysaste oli 2,6 % alempi kuin vastaanottavien maiden väestön, eli ero oli lähes sama kuin vuonna 2006 (2,7 %). Luku kätkee EU-maiden väliset suuret erot. Espanjassa, Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa, joissa maahanmuutto on uudehko ilmiö, maahanmuuttajien työllisyysaste on suurempi kuin isäntämaassa syntyneiden. Sen sijaan Belgiassa, Tanskassa, Saksassa, Ranskassa, Itävallassa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa maahanmuuttajien työllisyysaste on paljon alempi kuin isäntämaassa syntyneiden. Erot vaihtelevat Yhdistyneen kuningaskunnan 6 %:sta Tanskan 16 %:iin.

Miten paljon tulonsiirrot pienentävät köyhyysriskiä?

Muut tulonsiirrot kuin eläkkeet (esimerkiksi työttömyyskorvaukset, perhe- ja asumistuet) vähentävät köyhyysvaaraa EU:ssa keskimäärin 38 %:lla. Ilman mitään tulonsiirtoja EU-jäsenvaltioiden keskimääräinen köyhyysriski olisi 26 %, kun se on valtion myöntämien tukien ansiosta 16 %. Tulonsiirrot ovat tehokkaimpia Tšekin tasavallassa, Saksassa, Alankomaissa, Sloveniassa ja Pohjoismaissa, joissa ne pienentävät köyhyyttä vähintään 50 %:lla. Sen sijaan Bulgariassa, Kreikassa, Espanjassa, Italiassa ja Latviassa tulonsiirrot vähentävät köyhyysriskiä korkeintaan 18 %:lla.

Köyhyysriskin vähentäjinä tulonsiirrot vaikuttavat eniten **lapsiin**, joiden kohdalla EU:n keskiarvo nousi 42 %:iin vuonna 2006. Tämä koskee useimpia EU-maita, lukuun ottamatta Belgiaa, Tšekin tasavaltaa, Maltaa, Alankomaita, Puolaa, Portugalia ja Slovakiaa, joissa vaikutus on hieman pienempi. Pohjoismaissa, Saksassa, Ranskassa ja Itävallassa tulonsiirrot (muut kuin eläkkeet) pienentävät lasten köyhyysriskiä yli 55 %:lla, kun taas Kreikassa ja Espanjassa vaikutus on alle 20 % (sama koskee koko väestöä).

Kuva 4: Tulonsiirtojen (pois lukien eläkkeet) vaikutus koko väestön ja lasten köyhyyserisktiin, 2006 — %

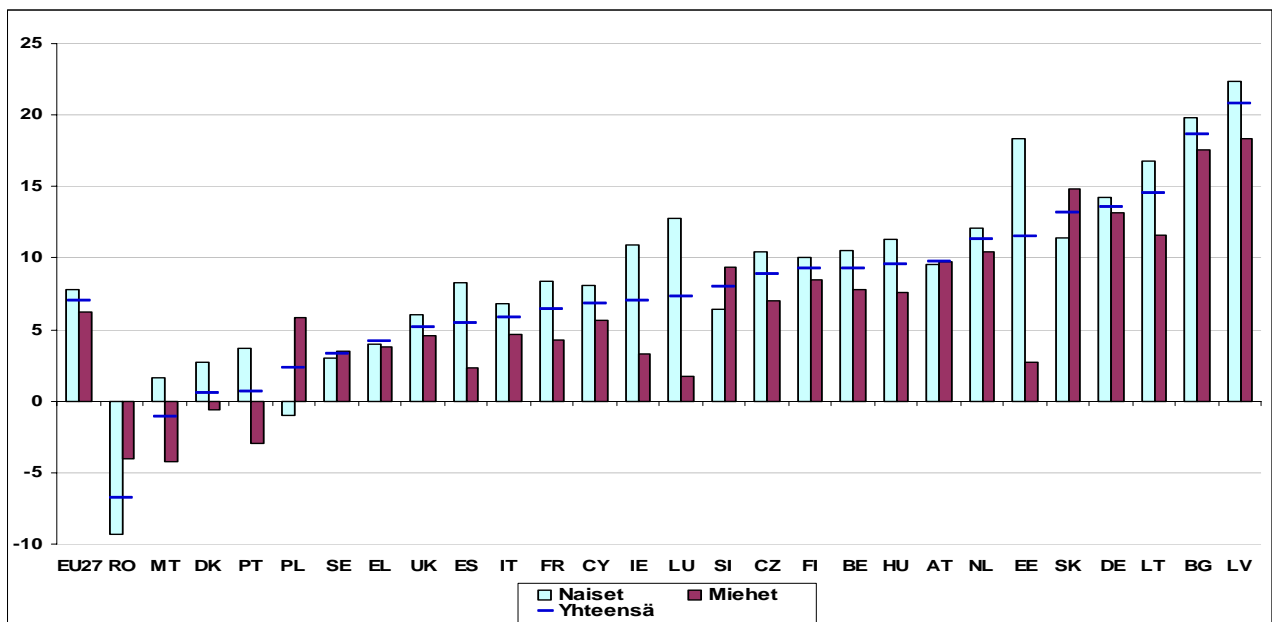
Lähde: EU-SILC (2006) verovuosi 2005, paitsi Yhdistyneessä kuningaskunnassa verovuosi 2006 ja Irlannissa liukuva verokausi 2005–06); Bulgaria: Kansallinen kotitaloustutkimus 2006, Romanian tiedot puuttuvat

Eläkkeet

Miksi työllisyys on tärkeää eläkkeiden kannalta?

Yksi tapa turvata sekä eläkejärjestelmien kestävyys että eläkeläisten riittävä tulotaso on työiän pidentäminen. Lissabonin sopimuksen tavoitteena on saavuttaa ikääntyneiden 50 %:n työllisyysaste vuoteen 2010 mennessä. Vuonna 2007 ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste EU25-maissa oli 45 %, kun se oli 37 % vuonna 2001, ja 11 maata ylittää tämän tavoitteen (Tanska, Saksa, Viro, Irlanti, Kypros, Latvia, Liettua, Portugali, Suomi, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta). Tästä tavoitteesta on silti vielä kaukana joukko maita, joissa ikääntyneiden työllisyysaste jää noin 30 %:iin. Työllisyysasteen yleinen nousu johtuu kahdesta päätekijästä: väestövaikutuksesta ja naisten lisääntyneestä työssäkäynnistä. Suurten ikäluokkien ikääntymisen vuoksi 55–59-vuotiaiden suhteellinen osuus on kasvanut, koska kyseisten ikäluokkien työllisyysaste on muita korkeampi. Useissa jäsenmaissa myös naisten työllisyysaste kohosi enemmän kuin miesten vuosina 2001–2007.

Kuva 5: Ikääntyneiden (55–64-vuotiaiden) työntekijöiden työllisyysasteen muutos, 2001–2007

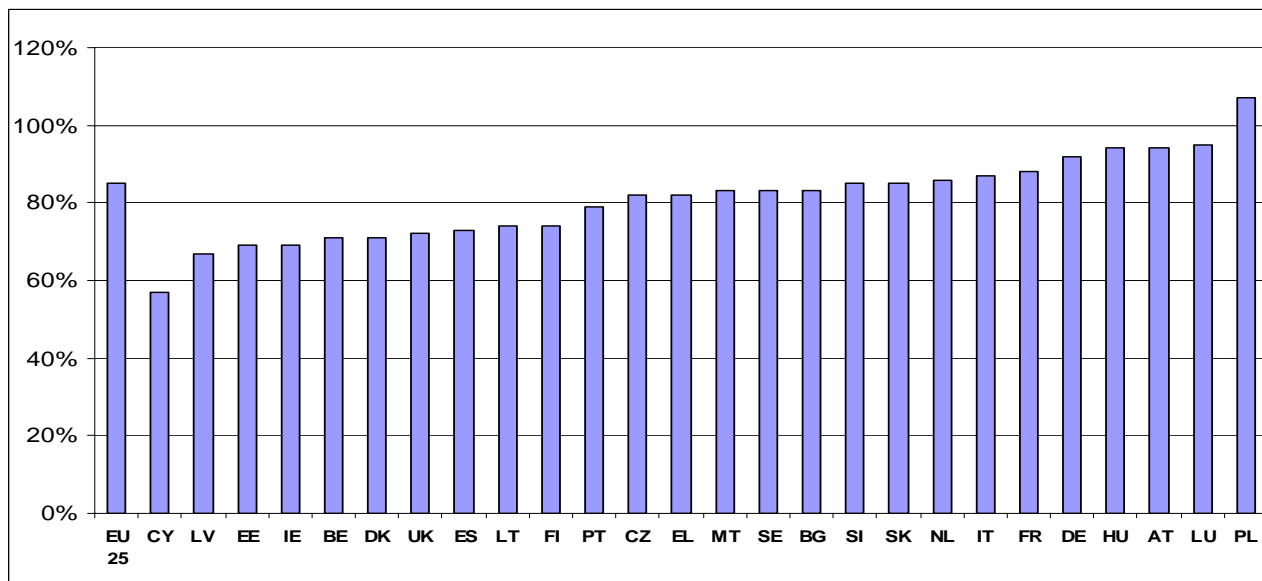

Lähde: Eurostatin työvoimatutkimus, vuotuiset keskiarvot

Kuinka suuret ovat eläkeläisten tulot verrattuna muuhun väestöön?

Yleisesti ottaen eläkejärjestelmien avulla on laajalti kyetty poistamaan ikääntyneiden ihmisten köyhyys. Yli 65-vuotiaiden tulot ovat noin 85 % nuorempien ikäluokkien tuloista vaihdellen Kyproksen 57 %:sta Puolan yli 100 %:iin. Yksin asuvilla ikääntyneillä naisilla (28 %) on kuitenkin suurempi köyhyysriski kuin yksin asuvilla miehillä (20 %).

Kuva 6: Ikääntyneiden suhteelliset tulot: yli 65-vuotiaiden mediaanitulot suhteessa 0–64-vuotiaiden tuloihin, 2006

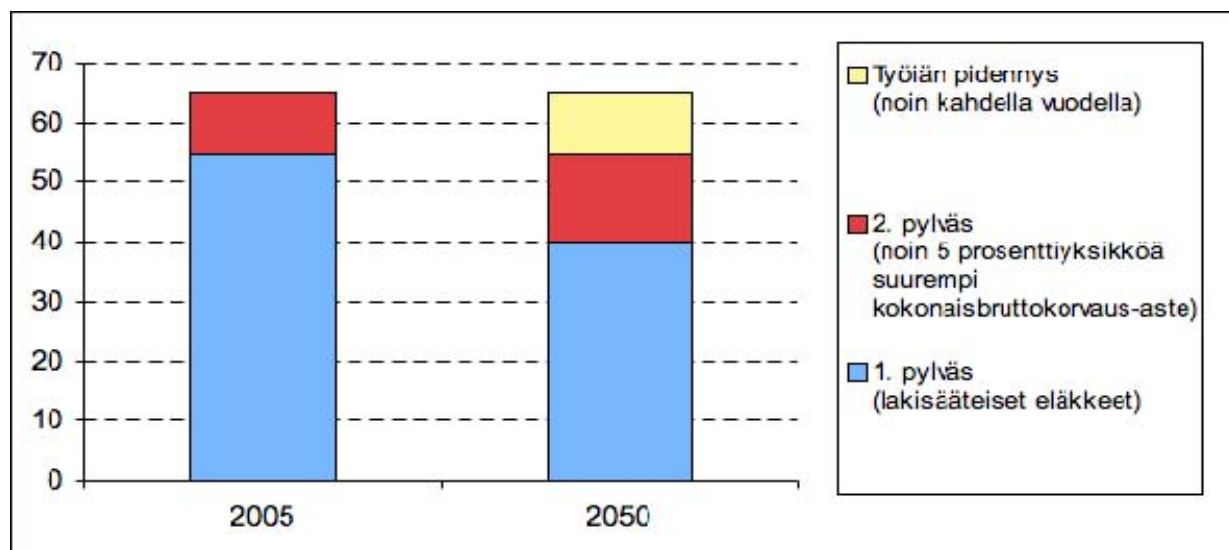

Lähde: SILC (2006) verovuosi 2005, paitsi Yhdistyneessä kuningaskunnassa verovuosi 2006 ja Irlannissa liukuva verokausi 2005–2006. Bulgaria: Kansallinen kotitaloustutkimus 2006, tulotiedot vuodelta 2006. Romanian tiedot puuttuvat. Malta ja Portugali: väliaikaiset tiedot. Otteen päivämäärä: 16.5.2008.

Miten eläkkeiden korvausasteiden ennustetaan kehittyvän?

Monissa jäsenvaltioissa tehdyt viimeaikaiset uudistukset ovat kuitenkin johtaneet korvausasteiden alenemiseen (keskimääräinen eläke verrattuna keskimääräisen työntekijän keskimääräiseen palkkaan) tietyssä eläköitymisiässä. Alla oleva yksinkertaistettu kuva kertoo, miten eläketulot osuutena työtulosta muodostuvat nykyään ja miten ne voisivat kehittyä vuoteen 2050 mennessä: yhä vähemmän tuloja kertyy julkisista eläkemaksuista, jotka korvautuvat yksityisillä eläkkeillä ja työiän pidentymisellä.

Kuva 7: Eläkkeiden korvausasteen arvioitu kehittyminen, 2005 ja 2050

Lähde: Yksinkertaistettu kuva bruttokorvausasteista EU:n sosiaalisen suojelun komitean Tunnusluvut-alaryhmän tulosten perusteella

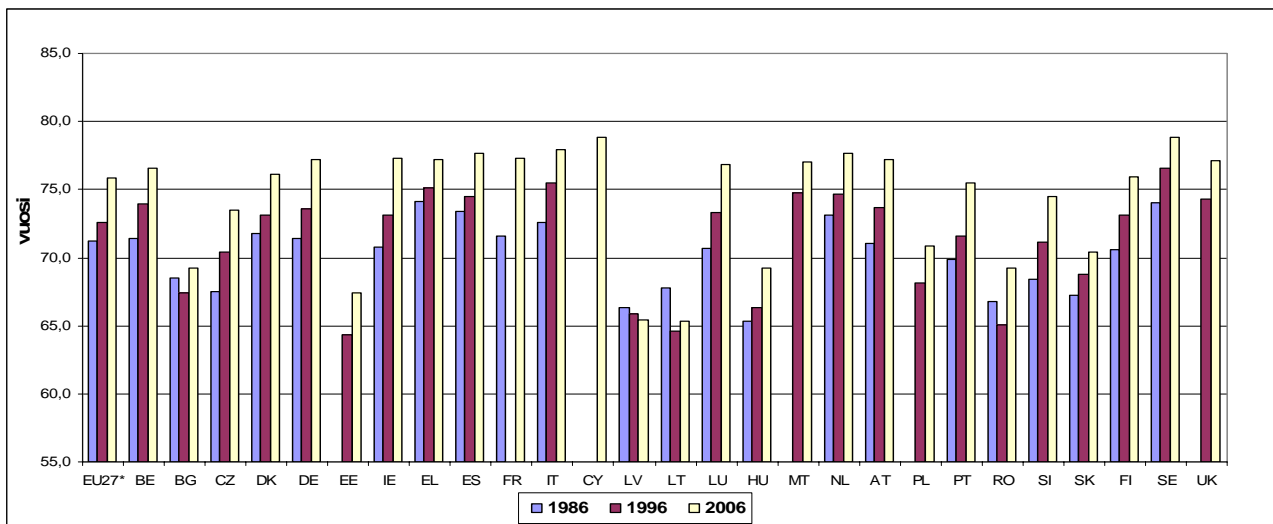
Terveydenhuolto ja pitkäaikaishoito

Miten elinajanodote vaihtelee EU:ssa?

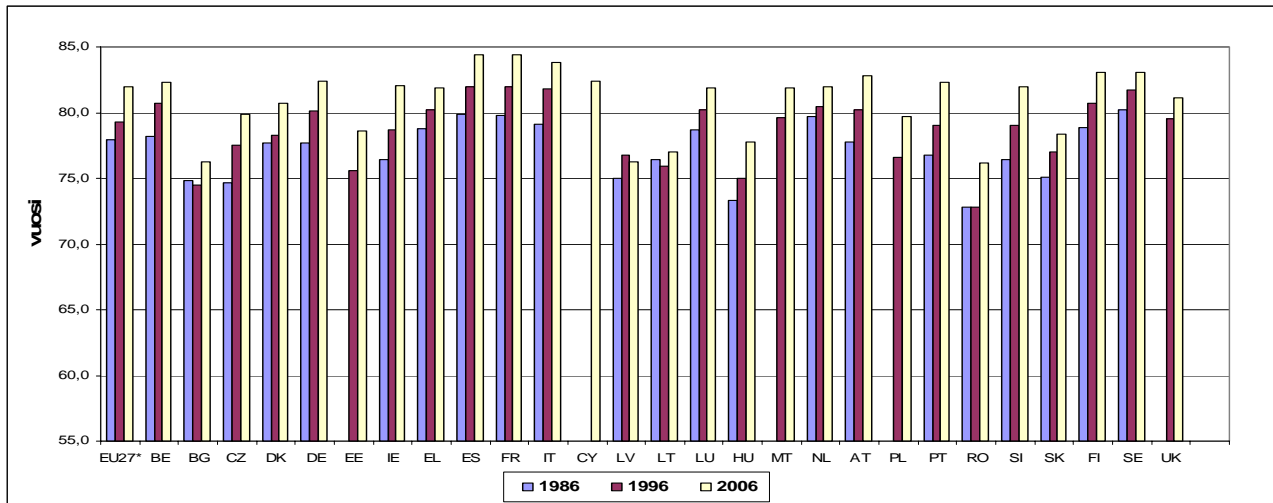
Elinajanodote on noussut yleisesti EU:ssa viimeisten kahden vuosikymmenen aikana. Vuonna 2006 EU27-maissa naisten keskiarvo oli 82 vuotta ja miesten 76 vuotta – naisten odote on kasvanut neljällä ja miesten viidellä vuodella 20 vuodessa. Elinajanodote kuitenkin putosi Baltian maissa, Bulgariassa ja Romaniassa taloudellisella siirtymäkaudella 1990-luvun alussa. Näiden maiden elinajanodote on nyt toipunut, mutta jää silti alle vuoden 1986 tason Latviassa ja Liettussa (vain miesten osalta).

Euroopan maissa naisten elinajanodotteen vaihteluväli on 8 vuotta ja miesten 13 vuotta. Bulgarialais-, latvialais- ja romanialaisnaiset voivat odottaa elävänsä 76-vuotiaiksi, kun taas espanjalais-, ranskalais- ja italialaisnaisilla vastaava luku on 84 vuotta. Latvialais- ja liettualaismiehet voivat odottaa elävänsä 65-vuotiaiksi, kyproslaiset ja ruotsalaiset sen sijaan 79-vuotiaiksi. Joissakin maissa ero EU:n keskiarvoon ei ole kaventunut: Bulgarian, Liettuan, Romanian ja Slovakian elinajanodotteen ero EU:n keskiarvoon on jatkanut kasvuaan viimeisten 20 vuoden aikana.

Kuva 8a: Syntyvän poikalapsen elinajanodote, 1986, 1996, 2006

Kuva 8b: Syntyvän tyttölapsen elinajanodote, 1986, 1996 and 2006

Lähde: Eurostat. LV (1986, 1996): kansalliset lähteet, Ranska (1986) koskee pääkaupunkiseutua. EU:n keskiarvot ovat väestöpainotteisia keskiarvoja. EU27*(2006): luvut ovat vuodelta 2006, paitsi Yhdistyneen kuningaskunnan (2005) ja Italian (2004) osalta.

Elinajanodotteen yleisen nousun myötä myös terveiden elinvuosien määrä on lisääntynyt yleisesti vaikkakin vähän. Elinajanodotteen ja terveiden elinvuosien välinen ero ei silti ole selvästi kaventunut. EU15-maissa naisten terveiden elinvuosien määrä lisääntyi 64,5:stä 66 vuoteen ja miesten 62,8:stä 64,5 vuoteen vuosina 1999–2003. Vaikka naiset elävätkin miehiä pidempään, he elävät miehiä suuremman osan elämästään vajaakuntoisena.

Kuva 9: Elinajanodotteen ja terveiden elinvuosien muutokset 1995–2003

Maa	Miehet		Naiset	
	Elinajanodotteen muutos	Terveiden elinvuosien määrän muutos	Elinajanodotteen muutos	Terveiden elinvuosien määrän muutos
BE	1.8	4.1	0.7	2.8
DK	2.3	1.4	1.9	0.2
DE	2.5	5	1.4	0.4
IE	3.1	0.2	2.5	-2.2 (1999-2003)
EL	1.5	0.9	1.1	-0.8
ES	1.9	2.6	1.2	2.5
FR	1.9	0.6	0.9	1.5
IT	2	4.2	1.2	4.4
NL	1.7	0.6	0.5	-3.3
AT	2.5	6.2	1.4	1.6 (2000-2003)
PL	2.8	2.6 (1996-2002)	2.4	2.1 (1996-2002)
PT	2.5	0.2	1.6	-1.3

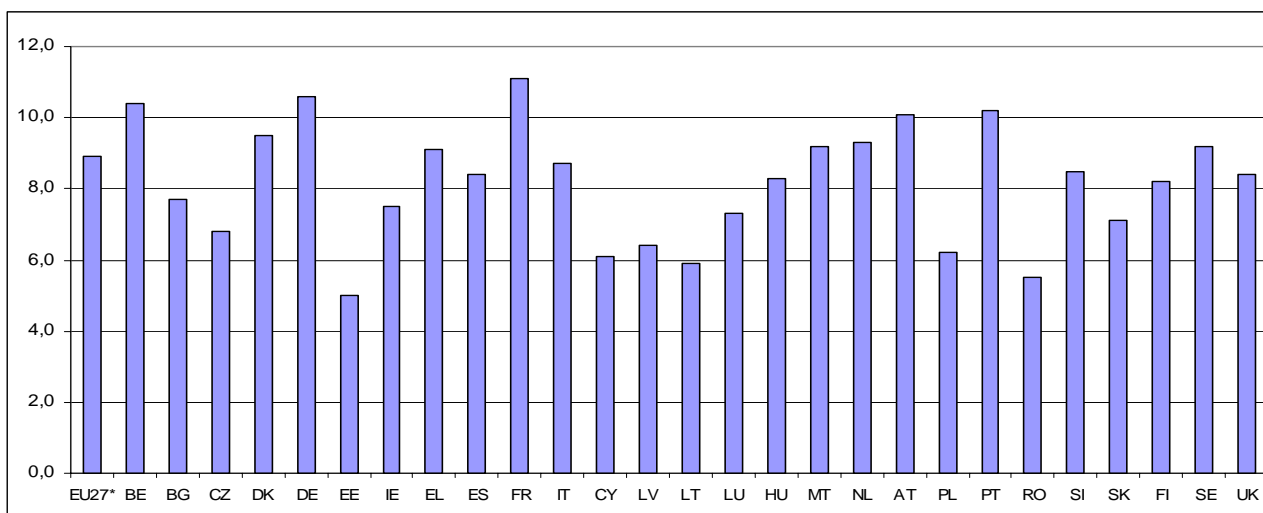
FI	2.3	2.7 (1996-2003)	1.5	-1.2 (1996-2003)
SE	1.8	0.4 (1997-2003)	0.8	2.2 (1997-2003)
UK	2.2	0.9	1.2	-0.3

Lähde: Eurostat

Entä terveydenhuoltoon kohdennetut resurssit?

Kahtena viimeisenä vuosikymmenenä julkisen ja yksityisen terveydenhoidon kokonaismenojen osuus bruttokansantuotteesta on kohonnut kaikkialla EU:ssa. Eri maiden välillä on suuria eroja. Itävalta, Belgia, Ranska ja Portugali käyttävät vähintään 10 % bruttokansantuotteestaan terveydenhuoltoon, kun taas Baltian maat, Kypros, Puola ja Romania käyttävät siihen korkeintaan 6 %. Julkisen sektorin osuus kokonaismenoista on yleisesti suuri (yli 70 %). Silti yksityiset terveydenhuoltomenot (yleensä käteismenot) muodostavat merkittävän rahoituslähteen useimmissa jäsenvaltioissa. Kyproksella ja Kreikassa yksityisten menojen osuus on yli 50 %, Latviassa ja Bulgariassa yli 40 %.

Kuva 10: Terveydenhuollon kokonaismenojen osuus (%) bruttokansantuotteesta (vuoden 2006 tai viimeisimmät saatavilla olevat tiedot)

Lähde: OECD:n terveystiedot 2008 ja WHO:n Health for All -tietokanta. Luvut ovat vuodelta 2006, paitsi Romanian, Bulgarian, Viron, Latvian, Liettuan, Kyproksen, Slovakian, Maltan ja Slovenian osalta (2005). Luxemburgin luvuissa on otettu huomioon rajan ylittävät työntekijät, EU27*: väestöpainotteinen keskiarvo kuvan arvoista.